

Severní svahy vrchu Staškov – floristicky pestrá lokalita Moravskoslezských Beskyd

VÁCLAV DVOŘÁK

Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra botaniky, Šlechtitelů 11, CZ-783 71 Olomouc;
e-mail: vencis.dvorak@seznam.cz

Úvod

Příspěvek vychází z botanického průzkumu zpracovaného pro posouzení záměru modernizace lyžařského centra Ski Malenovice. Oblast se rozkládá v katastrálním území obce Malenovice (okr. Frýdek-Místek), zhruba 1,5–3 km JJZ od kostela sv. Ignáce z Loyoly v obci, a to na ploše stávajících sjezdových drah a na přilehlých plochách určených k jejich rozšíření. Území leží v rozmezí 515–715 m n. m. na severních svazích vrchu Staškov.

Přírodní poměry

Vrch Staškov (752 m n. m.) je součástí západní části rozsochy Lysé hory, která tvoří severozápadní část Lysohorské hornatiny (Demek 2006). Geologický podklad je tvořen mezozoickými horninami zastoupenými pískovci a jílovcem (www1). Z pedologického hlediska je území tvořeno kyselou a dystrickou kambizemí. Jihozápadní část vrchu je odvodňována Bílým potokem, východní část drobnými vodotečemi stékajícími do potoka Satiny, jenž protéká stejnojmenným údolím, tvoříce přirozenou hranici vrchu ze severu. Celé území leží v chladné klimatické oblasti CH7 (Quitt 1975).

Z regionálně fytogeografického hlediska (Skalický 1988) spadá území do okresu Moravskoslezské Beskydy (99), podokresu Radhoštské Beskydy (99a), kde je flóra poměrně chudá, zastoupená především oreofyty a zároveň je typická absencí teplomilných druhů (Grulich 2003). Potenciální přirozenou vegetací (Neuhäuslová et al. 1997) severozápadní části území jsou smrkové bučiny (*Calamagrostio villosae-Fagetum*), pro jihovýchodní část – bučiny s kyčelnicí žláznatou (*Dentario glandulosae-Fagetum*). Většina zájmového území leží mimo CHKO Beskydy, pouze vrchní část spadá do III. zóny CHKO (viz obr. 1).

Metodika

Botanický průzkum byl proveden v květnu a červnu 2013 s důrazem na zaznamenání výskytu zvláště chráněných a vzácných druhů cévnatých rostlin a jejich případné početnosti. Území bylo rozčleněno do dílčích ploch, které odrážely vegetační poměry a zároveň reflektovaly plánované stavební činnosti na lokalitě (vybudování parkoviště a obslužného zázemí v dolní části, položení kabeláže napříč lokalitou, těžba pro rozšíření sjezdových drah ve střední části). Nomenklatura byla sjednocena dle Seznamu cévnatých rostlin ČR (Danihelka et al. 2012) a Vegetace ČR (Chytrý et al. 2007, 2009). Botanicky hodnotné části území jsou vyznačeny v mapě (obr. 1) a po stránce floristické, příp. vegetační dále komentovány. Vybrané taxony v komentovaném seznamu jsou doplněny o údaje v hranatých závorkách obsahující kategorie ohrožení dle celostátního červeného seznamu (Grulich 2012), regionálního červeného seznamu (Sedláčková & Plášek 2005) a dle vyhlášky č. 395/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Výsledný průzkum sloužil primárně pro potřeby zadavatele. Nereflektuje tedy úplné floristické složení dané lokality, i s ohledem na krátký časový úsek, ve kterém se průzkum realizoval.

Výsledky

V zájmovém území bylo zaznamenáno 107 taxonů cévnatých rostlin, z nichž 16 je uvedeno v některé z kategorií celostátního červeného seznamu (Grulich 2012), resp. 17 taxonů je uvedeno v regionálním červeném seznamu (Sedláčková & Plášek 2005) a 10 taxonů je řazeno mezi zvláště chráněné druhy. Na severních svazích vrchu Staškov bylo vymezeno sedm ploch s výskytem vzácných nebo ohrožených druhů (obr. 1).

Komentáře k vymezeným plochám

- 1 – Mírně kyselé rašeliniště až prameniště na sušších místech přecházející ve vlhkou pcháčovou louku svazu *Calthion*.
- 2 – Stávající sjezdová dráha se slabě vyvinutým nebo žádným vegetačním krytem, na mnoha místech strženým.
- 3 – Čerstvě vzniklá paseka, resp. v době průzkumu se na místě ještě nacházely kmeny. Z okolní lesní skladby (*Fagus sylvatica*, *Chaerophyllum hirsutum*, *Lunaria rediviva*, *Phyteuma spicatum*, *Veratrum album* subsp. *lobelianum*) lze usuzovat na blízkost k vegetaci suťových lesů svazu *Tilio-Acerion*.
- 4 – Luční porost okrajově ruderalizovaný fytoocenologicky klasifikovatelný do svazu *Arrhenatherion elatioris*, bez přítomnosti *Arrhenatherum elatior*, ale s dominantním podílem *Festuca rubra*.
- 5 – Okraje lesních cest, v zimě využívané pro běžecké lyžování s bohatým výskytem *Lunaria rediviva*.
- 6 – Rozsáhlá, silně zastíněná paseka v dolních partiích se zachovalou vlhkomilnou vegetací s dominantním *Petasites hybridus*, ve vrchních partiích klasifikovatelná do svazu *Fragarion vescae*, resp. pro Beskydy s doposud málokde mapovanou vegetací asociace *Gymnocarpio dryopteridis-Athyrietum filicis-feminae*.
- 7 – Světlina bukového lesa s příměsí *Picea abies*, *Sorbus aucuparia* a výskytem *Taxus baccata*.

Komentáře k vybraným – tj. ohroženým a regionálně vzácným taxonům

Abies alba [C4a, C4, –]

Jedle bělokorá roste roztroušeně v lesních porostech navazujících na paseku (obr. 1, plocha 6) a ojediněle též v lesním porostu navazujícím na sjezdovou dráhu (obr. 1, plocha 2). Většinou se jedná o mladé stromy nebo semenáče.

Aquilegia vulgaris [C3, C3, –]

Orlíček obecný roste podél příjezdové cesty na lokalitu. S jistotou se jedná o zplanělé jedince z blízkých zahrádek místních chatařů.

Arabidopsis halleri [–, C4, –]

Řeřišničník Hallerův roste roztroušeně ve všech lučních typech porostů na svazích vrchu Staškov, především na vzdálenější sjezdové dráze (obr. 1, plocha 4).

Aruncus dioicus [C4a, C4, –]

Udatna lesní roste vtroušeně při okrajích suťových lesů. Výskyt byl zaznamenán na prudkých svazích nad potokem Satina zhruba 300 metrů od zájmového území.

***Dactylorhiza fuchsii* s. str.** [C4a, C4, §3]

Prstnatec Fuchsův se v celém zájmovém území vyskytuje hojně v počtu stovek jedinců. Roste především na vegetačně obnažených plochách sjezdové dráhy (obr. 1, plocha 2), při krajích lesních porostů i na vzdálenější sjezdové dráze (obr. 1, plocha 4) a na vlhkých svazích nad lesní cestou (obr. 1, plocha 6).

***Dactylorhiza majalis* s. str.** [C3, C3, §3]

Zhruba desítka jedinců prstnatce májového roste na zachovalém lučním prameništi a přilehlé pcháčové louce (obr. 1, plocha 1).

Daphne mezereum [-, C4, -]

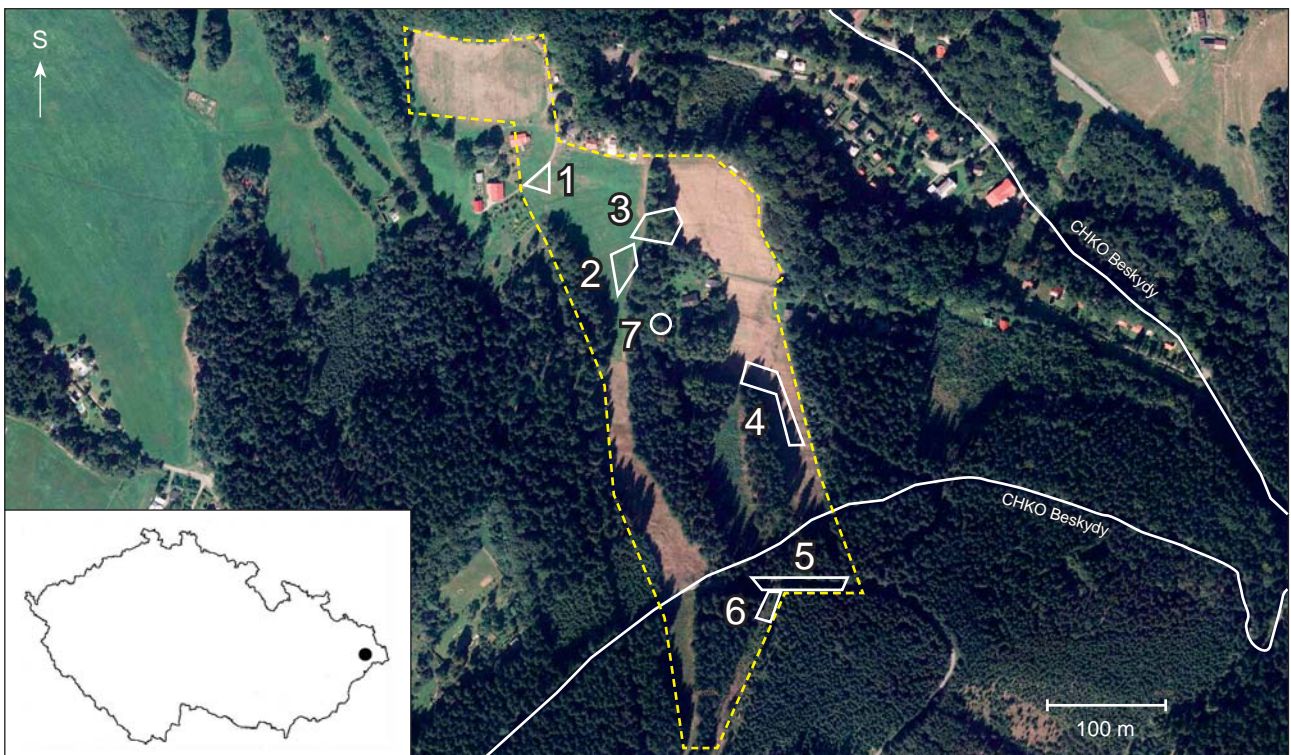
Lýkovec jedovatý roste ojediněle ve smíšeném lesním porostu s převahou smrku při kraji sjezdové dráhy na les navazující (obr. 1, plocha 2).

Gentiana asclepiadea [C3, C4, §3]

Hořec tolitovitý se v celé oblasti vyskytuje hojně v odhadovaném počtu několika set trsů, jak na obou sjezdových drahách (obr. 1, plocha 2 a 4), tak při okrajích lesů, cest (obr. 1, plocha 5) a ve vyšších částech paseky (obr. 1, plocha 6).

Gladiolus imbricatus [C2, C2, §2]

Mečík střechovitý roste na lokalitě hojně na vegetačně nezapojených místech sjezdové dráhy (obr. 1, plocha 2), na okraji lučního prameniště (obr. 1, plocha 1) i v lučních porostech na vzdálenější sjezdové dráze (obr. 1, plocha 4). I přestože druh nebyl během průzkumu ve fenologickém optimu, napočítal jsem několik set sterilních jedinců. Skutečná početnost může být však mnohem vyšší.

Obr. 1: Plochy s výskytem vzácných nebo ohrožených druhů rostlin – (1) luční prameniště a navazující pcháčová louka, (2) sjezdová dráha, (3) vykácený lesní porost, (4) sjezdová dráha a okraj lesního porostu, (5) okraje lesní cesty, (6) svah s vlhkou bylinnou vegetací při okraji lesní cesty, (7) lesní světlina [zdroj mapového podkladu: Národní geoportál INSPIRE, geoportal.gov.cz, zdrojová data: © ČÚZK; upraveno]

Lilium martagon [C4a, C4, §3]

Několik jedinců lilie zlatohlavé rostlo ve smíšeném lesním porostu s převahou smrku a při okraji sjezdové dráhy na les navazující (obr. 1, plocha 2).

Listera ovata [C4a, C4, -]

Bradáček vejčitý se vyskytoval na okraji lučního prameniště (obr. 1, plocha 1), v prokáčeném lesním porostu (obr. 1, plocha 3) i vtroušeně v lučním porostu na vzdálenější sjezdové dráze (obr. 1, plocha 4).

Lunaria rediviva [C4a, C4, §3]

Měsíčnice vytrvalá v zájmovém území roztroušeně až hojně lemuje lesní porosty a cesty (obr. 1, plocha 5).

Menyanthes trifoliata [C3, C2, §3]

Vachta trojlístá roste pouze na lučním prameništi (obr. 1, plocha 1), kde utváří dominantní zapojený porost několika polykormonů.

Orchis mascula* subsp. *speciosa [C2, C3, §2]

Ve vykáceném lesním porostu (obr. 1, plocha 3) byl nalezen jeden jedinec vstavače mužského znamenaného.

Platanthera bifolia [C3, C3, §3]

Vemeník dvoulistý se na lokalitě vyskytuje roztroušeně na okraji lučního prameniště (obr. 1, plocha 1), ve vykáceném lesním porostu a na okraji sjezdové dráhy (obr. 1, plochy 2 a 3), stejně jako v lučním porostu vzdálenější sjezdové dráhy (obr. 1, plocha 4).

Salix silesiaca [C4a, -, -]

Drobný, zřejmě pravidelně kosený keřík vrby slezské roste při okraji lučního prameniště (obr. 1, plocha 1).

Taxus baccata [C3, C2, §2]

Statný exemplář tisu červeného roste v prosvětlené části lesního porostu (obr. 1, plocha 7). Jedná se o desítky let starý, zhruba 11 metrů vysoký, přirozeně zmlazující keř, který je ve velmi dobrém stavu.

Veratrum album* subsp. *lobelianum [C4a, C4, -]

Kýchavice bílá Lobelova se vyskytuje ojediněle v okolí vykáceného lesního porostu (obr. 1, plocha 3) a ve světlinách bukového lesa (obr. 1, plocha 7).

Floristický přehled nalezených taxonů vyšších cévnatých rostlin

Abies alba, *Acer platanoides*, *Acer pseudoplatanus*, *Actaea spicata*, *Aegopodium podagraria*, *Achillea millefolium*, *Ajuga genevensis*, *Ajuga reptans*, *Alchemilla* sp., *Alopecurus pratensis*, *Anthoxanthum odoratum*, *Anthriscus nitida*, *Aquilegia vulgaris*, *Arabidopsis halleri*, *Aruncus dioicus*, *Astrantia major*, *Athyrium filix-femina*, *Avenella flexuosa*, *Calamagrostis arundinacea*, *Caltha palustris*, *Campanula patula*, *Cardamine flexuosa*, *Carex pallescens*, *Carex panicea*, *Carex sylvatica*, *Cirsium palustre*, *Corylus avellana*, *Cystopteris fragilis*, *Dactylis glomerata*, *Dactylorhiza fuchsii* s. str., *Dactylorhiza majalis* s. str., *Daphne mezereum*, *Dryopteris filix-mas*, *Equisetum arvense*, *Equisetum palustre*, *Fagus sylvatica*, *Festuca rubra*, *Festuca rupicola*, *Fragaria vesca*, *Galeobdolon montanum*, *Galium aparine*, *Galium odoratum*, *Gentiana asclepiadea*, *Gladiolus imbricatus*, *Glechoma hederacea*, *Gymnocarpium dryopteris*, *Holcus lanatus*, *Hypericum maculatum*, *Chaerophyllum hirsutum*, *Chrysosplenium alternifolium*, *Juncus bufonius*, *Leucanthemum vulgare*, *Lilium martagon*, *Listera ovata*, *Lotus corniculatus*, *Lunaria rediviva*, *Lupinus polyphyllus*, *Luzula campestris*, *Luzula sylvatica*, *Lychnis*

flos-cuculi, Lysimachia nemorum, Maianthemum bifolium, Menyanthes trifoliata, Mycelis muralis, Myosotis nemorosa, Orchis mascula subsp. *speciosa, Oxalis acetosella, Petasites albus, Phegopteris connectilis, Phyteuma spicatum, Picea abies, Plantago lanceolata, Platanthera bifolia, Poa pratensis, Polygala vulgaris, Polygonatum multiflorum, Polygonatum verticillatum, Potentilla erecta, Prenanthes purpurea, Quercus robur, Ranunculus acris, Ranunculus flammula, Ranunculus repens, Rubus idaeus, Rubus ser. Glandulosi, Rubus sp., Rumex acetosella, Salix caprea, Salix silesiaca, Sambucus racemosus, Sanicula europaea, Scirpus sylvaticus, Selinum carvifolia, Senecio ovatus, Silene dioica, Sorbus aucuparia, Stellaria nemorum, Tanacetum vulgare, Taraxacum sp., Taxus baccata, Tilia cordata, Trifolium pratense, Urtica dioica, Vaccinium myrtillus, Veratrum album* subsp. *lobelianum, Veronica chamaedrys, Vicia sepium, Viola canina.*

Závěr

Severní svahy vrchu Staškov jsou z botanického hlediska hodnotnou lokalitou. Na lokalitě jsem našel 107 taxonů, z nichž 10 je řazeno mezi zvláště chráněné druhy, resp. 16 taxonů je v různých kategoriích ohrožení vedeno v celostátním červeném seznamu. I přes zvýšenou antropogenní činnost na lokalitě (těžba, turismus, stavební činnost) se zde řadí vzácným, byť lokálně častějším druhům (*Dactylorhiza fuchsii, Gentiana asclepiadea, Gladiolus imbricatus*) daří přežít v početných populacích. Lze však předpokládat, že především těžební zásahy na lokalitě budou mít nepříznivý vliv na populace druhů jako je *Orchis mascula* subsp. *speciosa*. Za nejcennější stanoviště v zájmovém území lze považovat zachovalé luční prameniště s výskytem *Dactylorhiza majalis, Gladiolus imbricatus, Listera ovata, Menyanthes trifoliata* a *Platanthera bifolia*, které leží mimo probíhající stavební zásahy na soukromém pozemku. Reprezentativní stav tohoto biotopu odráží dlouhodobý zájem majitele, který vegetaci pravidelně kosí.

Použité zdroje

- Danihelka J., Chrtek J. jun. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – Preslia 84: 647–811.
- Demek J., Mackovčín P. [eds] et al. (2006): Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny. 2. vyd. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Brno.
- Grulich V. (2003): Výsledky floristického kursu České botanické společnosti v Novém Jičíně (4.–10. července 1999). – Zprávy České botanické společnosti 38, Příloha 2003/2: 89–174.
- Grulich V. (2012): Red list of vascular plants of the Czech Republic. 3rd edition. – Preslia 84: 631–645.
- Chytrý M. [ed.] (2007): Vegetace České republiky 1. Travinná a keříčková vegetace. – Academia, Praha.
- Chytrý M. [ed.] (2009): Vegetace České republiky 2. Ruderální, plevelová, skalní a suťová vegetace. – Academia, Praha.
- Neuhäuslová Z. et al. (1997): Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky 1: 500 000. – Botanický ústav AV ČR, Průhonice.
- Quitt E. (1975): Klimatické oblasti ČSR – mapa, 1 : 500 000. – Geografický ústav ČSAV, Brno.
- Sedláčková M. & Plášek V. [eds] (2005): Červený seznam cévnatých rostlin Moravskoslezského kraje (2005). – Časopis Slezského zemského muzea, série A, 54: 97–120.
- Skalický V. (1988): Regionálně fytogeografické členění. – In: Hejný S. & Slavík B. [eds], Květena České socialistické republiky 1: 103–121, Academia, Praha.

www1: Národní geoportál INSPIRE – URL: <http://geoportal.gov.cz> (navštíveno 1.11.2013)